

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง ผลของการสอนแบบอริยสังคีตโดยใช้กรณีตัวอย่างที่มีต่อทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังได้รับการสอนแบบอริยสังคีตโดยใช้กรณีตัวอย่าง และเพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนแบบอริยสังคีตโดยใช้กรณีตัวอย่างกับการสอนแบบปกติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 จากโรงเรียนโรงเรียนบ้านปากน้ำปราณ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 จำนวน 77 คน จำแนกเป็นกลุ่มทดลอง 37 คน และกลุ่มควบคุม 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการสอนแบบอริยสังคีตโดยใช้กรณีตัวอย่าง และแบบทดสอบวัดความสามารถทักษะการคิดแก้ปัญหาจำนวน 2 ชุด คือ แบบทดสอบวัดความสามารถทักษะการคิดแก้ปัญหาชุด A ใช้ทดสอบก่อนเรียน และแบบทดสอบวัดความสามารถทักษะการคิดแก้ปัญหาชุด B ใช้ทดสอบหลังเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดแก้ปัญหาทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้ t-test

สรุปผลการวิจัย

ผลการทดลองการสอนแบบอริยสังคีตโดยใช้กรณีตัวอย่างที่มีต่อทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นเวลา 16 ครั้ง โดยสรุปมีดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังได้รับการสอนแบบอริยสังคีตโดยใช้กรณีตัวอย่าง พบว่าหลังการทดลองนักเรียนมีทักษะการคิดแก้ปัญหาสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยภายหลังการทดลองการสอนแบบอริยสังคีตโดยใช้กรณีตัวอย่างพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีทักษะการคิดแก้ปัญหาสูงขึ้นโดยรวม แสดงว่าการสอนแบบอริยสังคีตโดยใช้กรณีตัวอย่างทำให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีทักษะการคิดแก้ปัญหาเพิ่มขึ้นทั้งนี้เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนแบบอริยสังคีตโดยใช้กรณีตัวอย่างกับการสอนแบบปกติ พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนแบบอริยสังคีตโดยใช้กรณีตัวอย่างมีทักษะการคิดแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับ

การสอนแบบอริยสังคีตโดยใช้กรณีตัวอย่างมีทักษะการคิดแก้ปัญหาโดยรวมสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ แสดงว่าหลังการทดลองสอนแบบอริยสังคีตโดยใช้กรณีตัวอย่างนักเรียนมีทักษะการคิดแก้ปัญหาเพิ่มขึ้นจริงทั้งนี้ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

การอภิปรายผล

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการสอนแบบอริยสังคีตโดยใช้กรณีตัวอย่างที่มีต่อทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่เป็นผลของการสอนแบบอริยสังคีตโดยใช้กรณีตัวอย่างที่มีต่อทักษะการคิดแก้ปัญหา สามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. หลังการทดลองสอนแบบอริยสังคีตโดยใช้กรณีตัวอย่าง พบว่า ทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สูงกว่าก่อนการทดลองโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 ทั้งนี้เนื่องจากการสอนแบบอริยสังคีตโดยใช้กรณีตัวอย่างเป็นวิธีการแห่งปัญญาในการแสวงหาความรู้และคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดปัญญาและแก้ไขปัญหามีเหตุและผล อีกทั้งผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการพื้นฐานการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่างของ วารริตัน แก้วอุไร (2541 : 75-76) กล่าวว่า เป็นการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้จากประสบการณ์และวิธีการสืบสอบ โดยให้ผู้เรียนเผชิญกับกรณีตัวอย่างสถานการณ์หรือปัญหาต่างๆ ที่คล้ายสถานการณ์จริง และแสวงหาแนวทางในการคิดค้นหาคำตอบโดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอนจนได้ข้อสรุปที่เป็นข้อเท็จจริง และสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ เพียเจต์ (Piaget, 1962 : 120-140 อ้างถึงใน กนกกรานต์ ฤกษ์ผ่องศรี, 2546 : 40-41) ในขั้นที่ 4 ระยะเวลาแก้ปัญหาด้วยเหตุผลกับสิ่งที่เป็นนามธรรม (Formal Operational Stage) และทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ บรูเนอร์ ขั้นการเรียนรู้สัญลักษณ์และนามธรรม (Symbolic Stage) ซึ่งเป็นขั้นพัฒนาการสูงสุด สอดคล้องกับระยะเวลาแก้ปัญหาด้วยเหตุผลกับสิ่งที่เป็นนามธรรม (Formal Operational Stage) ของเพียเจต์ (Piaget) เด็กจะอยู่ในช่วงอายุ 11 ปีขึ้นไป ซึ่งอยู่ขั้นการแก้ปัญหาด้วยเหตุผลและสิ่งที่เป็นนามธรรม ขั้นนี้จะเป็นขั้นสุดท้ายของพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก เพราะความคิดความเข้าใจของเด็กในขั้นนี้จะเป็นขั้นที่สมบูรณ์ที่สุด สามารถแก้ปัญหาต่างๆ โดยมีการคิดก่อนแก้ปัญหานั้นๆ และเด็กในวัยนี้ยังสามารถถ่ายทอดประสบการณ์โดยใช้สัญลักษณ์หรือภาษา สามารถคิดหาเหตุผล สามารถเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมและสามารถแก้ปัญหาได้ ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัสมีจันทร์ ศรีรัตน์ (2544 : 40) ที่ได้ทำการศึกษาผลการสอนตาม

ขั้นทั้งสี่ของอริยสังคีที่มีต่อการคิดแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องพุทธธรรม ในรายวิชา พระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธนินทร จานงผล (2548 : 43-44) ที่ได้ทำการศึกษาผลของการใช้กรณีตัวอย่างที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเมตตากรุณาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเมตตากรุณาเพิ่มขึ้นหลังจากได้รับการใช้กรณีตัวอย่าง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เข้าร่วมการได้รับการใช้กรณีตัวอย่างมีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเมตตากรุณาเพิ่มขึ้นมากกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ไม่ได้รับการใช้กรณีตัวอย่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้คำนิยาม “อริยสังคี” ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ น้ำอ้อย หอมจริง (2545 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับผลของโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาการคิดแก้ปัญหาตามแนวอริยสังคีของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มมีพัฒนาการในการคิดแก้ปัญหาตามแนวอริยสังคี โดยมีคะแนนรวมทั้งกระบวนการสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80

2. ผลการสอนแบบอริยสังคีโดยใช้กรณีตัวอย่าง พบว่า ทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนแบบอริยสังคีโดยใช้กรณีตัวอย่างสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 เนื่องจากการสอนแบบอริยสังคีโดยใช้กรณีตัวอย่างนั้นยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนอย่างหลากหลายและทั่วถึงกัน ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียน รู้จักการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับคำกล่าวของ อุ่นดา นพคุณ (2530 : 12) ได้กล่าวไว้ว่า อริยสังคีเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา เป็นวิธีการแห่งปัญญา ดำเนินการแก้ไขปัญหามตามระบบเหตุและผล เป็นวิธีการแก้ไขปัญหที่ช่วยให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำหลักความจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ พระธรรมปิฎก ประยุทธ์ ปยุตโต (2543 : 24) ได้กล่าวว่า วิธีคิดแบบอริยสังคีมีหลักการสำคัญ คือ การเริ่มต้นปัญหาหรือทุกข์โดยกำหนดรู้ทำความเข้าใจปัญหาหรือความทุกข์ให้ชัดเจน แล้วสืบค้นหาสาเหตุเพื่อเตรียมแก้ไข พร้อมกันนั้นกำหนดเป้าหมายของคนให้แน่ชัดว่าคืออะไร จะเป็นไปได้หรือไม่จะเป็นไปได้อย่างไร แล้วคิดวางวิธีปฏิบัติที่จะกำจัดสาเหตุของปัญหา โดยสอดคล้องกับการที่จะบรรลุจุดหมายที่ได้กำหนดไว้นั้น นอกจากนี้ สาโรช บัวศรี (ม.ป.ป. : 8-10 อ้างถึงใน รัสมิจันทร์ ศรีรัตน์ 2544 : 40) กล่าวว่า การสอนลักษณะนี้เป็นวิธีการที่ผู้เรียนไปประสบและทราบวิธีการแก้ปัญหา ช่วยให้ผู้เรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ได้ด้วยตนเองในปัจจุบันและอนาคต หากใช้วิธีการสอนเช่นนี้บ่อยๆ จะทำให้ผู้เรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น

เมื่อเกิดปัญหาอะไรขึ้นในชีวิตของคนก็ไม่ตระหนักตกใจ จะรีบแก้โดยทันที และการแก้ปัญหาที่คิ้นนั้น จำเป็นต้องอาศัยการตัดสินใจที่ดีด้วยเป็นผลให้ความแปรปรวนของคะแนนความสามารถในการคิด แก้ปัญหาลดลง ซึ่งคำนิยาม “การสอนแบบอริยสังคี” ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ วัลภา สิงห์บุญ (2539 : 88) ที่ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาโลกของ งานอาชีพด้วย วิธีสอนแบบอริยสังคีของนักศึกษาผู้ใหญ่ ประเภทชั้นเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาผู้ใหญ่ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบอริยสังคีมีผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนวิชาโลกของงานอาชีพหลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนตามปกติมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาโลกของงานอาชีพ หลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักศึกษาผู้ใหญ่ที่เรียนด้วยวิธีสอน แบบอริยสังคีและนักศึกษาผู้ใหญ่ที่เรียนด้วยวิธีสอนตามปกติ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาโลก ของงานอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วาริรัตน์ แก้วอุไร (2541 : 208-209) ที่ได้ทำการพัฒนารูปแบบการสอนสำหรับวิชาวิธีสอนทั่วไป แบบเน้นกรณีตัวอย่าง เพื่อส่งเสริมความสามารถของนักศึกษาครูด้านการคิดวิเคราะห์แบบตอบได้ใน ศาสตร์ทางการสอน ผลการวิจัยพบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์แบบตอบได้ใน ศาสตร์ทางการสอนหลังเรียนของนักศึกษาครูกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม รูปแบบการสอนมีอิทธิพล ต่อความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์แบบตอบได้ในศาสตร์ทางการสอน และการเรียนแบบเน้น กรณีตัวอย่างช่วยทำให้ผู้เรียนมีบทบาทเป็นศูนย์การเรียนรู้มากขึ้น ดังที่ สุนน อมรวิวัฒน์ (2533 : 51-52) กล่าวว่า หัวใจการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาอยู่ที่กระบวนการทางสังคมที่นักเรียนได้ฝึกฝนอย่าง เป็นระบบในชั้นเรียน นั่นคือ สังคมจำลองและในสังคมจริงได้ และเป็นบุคคลที่มีเจตคติที่ดีรู้จัก วิเคราะห์ตนเอง มองสิ่งแวดล้อมรอบด้าน มองธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างมีเหตุผล ตามหลักความเป็นจริง รู้จักปรับตัวและเลือกปฏิบัติตามค่านิยม ประเพณี ศีลธรรม กฎหมายอย่าง เหมาะสม รู้จักแสวงหาความก้าวหน้าในชีวิตการงานอย่างยุติธรรม ซึ่งผู้วิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการ สอนแบบอริยสังคีโดยใช้กรณีตัวอย่างนั้น เรียนอย่างตั้งใจ มีทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็น ระบบ สามารถวิเคราะห์เรื่องราวสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ และมีความกระตือรือร้นในการแสวงหา ความรู้

3. ผลของการสอนแบบอริยสังคีโดยใช้กรณีตัวอย่างที่มีต่อทักษะการคิดแก้ปัญหา พบว่า ในระยะสัปดาห์แรกของการทดลอง การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มนักเรียนส่วนใหญ่ไม่กล้าแสดงออก และ ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ส่วนกลุ่มที่แสดงความคิดเห็นยังตอบไม่ตรงกับประเด็นคำถามเท่าที่ควร ดังนั้นในการสอนแบบอริยสังคีแต่ละขั้นตอน ครูผู้สอนจะต้องอธิบายประเด็นคำถามและแนวทาง การตอบแต่ละขั้นให้นักเรียนเข้าใจอย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้เรียนไม่หลงประเด็น หลังจากนั้นในระยะ สัปดาห์ที่ 2 และ 3 นักเรียนกล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็น และมีทักษะการคิดแก้ปัญหาที่ดีขึ้นเรื่อยๆ

ทั้งนี้ในสัปดาห์ที่ 4 พบว่านักเรียนมีทักษะการคิดแก้ปัญหาโดยรวมที่สูงขึ้น ส่วนด้านการอธิบายเหตุผลประกอบการตอบคำถาม พบว่า ยังมีนักเรียนบางคนอธิบายเหตุผลไม่ค่อยได้ เนื่องจากว่ามีปัญหาด้านการเขียน เช่น เขียนหนังสือไม่ออก เขียนคำตกหล่น และเขียนสื่อความหมายไม่ชัดเจน

นอกจากนี้การสอนแบบอริยสัจสี่โดยใช้กรณีตัวอย่าง ยังมีผลต่อทักษะการคิดแก้ปัญหาโดยรวมและรายด้าน อันประกอบไปด้วย ขั้นทุกข์ (ปัญหา) ผู้สอนกำหนดและนำเสนอปัญหา โดยให้ผู้เรียนทำความเข้าใจและพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง โดยเชื่อมโยงเหตุและผลในการกำหนดประเด็นปัญหา ขั้นสมุทัย (สาเหตุของปัญหา) การให้ผู้เรียนพิจารณาและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อกำหนดเป็นหลักเกณฑ์ในการแก้ไข ขั้นนิโรธ (เป้าหมายการแก้ปัญหา) การให้ผู้เรียนวิเคราะห์ปัญหาจากสาเหตุที่ค้นพบในขั้นสมุทัยโดยการศึกษาค้นคว้าจากกรณีตัวอย่าง ข้อมูลจากเอกสาร วารสาร แบบเรียน และประสบการณ์ของตนเองที่ได้พบมาแล้วบันทึกไว้เป็นข้อมูลเพื่อกำหนดเป้าหมายในการแก้ปัญหาและใช้พิจารณาในขั้นต่อไป ขั้นมรรค (ทางเลือกในการแก้ปัญหา) การให้ผู้เรียนกำหนดทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหามาจากการศึกษากรณีตัวอย่าง โดยให้นักเรียนคิดวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลที่รวบรวมได้และจดบันทึกไว้ในขั้นนิโรธ เพื่อหาวิธีการแก้ปัญหาคือดีที่สุด แล้วสรุปวิธีการแก้ปัญหามาเป็นข้อปฏิบัติในครั้งต่อไป จึงนับได้ว่าการสอนแบบอริยสัจสี่โดยใช้กรณีตัวอย่างเป็นวิธีการแห่งปัญญาว่าด้วยเหตุและผลที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหายังเป็นระบบ เพราะการสอนแบบอริยสัจสี่โดยใช้กรณีตัวอย่าง เป็นการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม แสดงความคิดเห็นร่วมกันและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และแก้ไขปัญหาาร่วมกันอย่างมีเหตุผล จนทำให้งานกลุ่มสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่าจะเน้นวัดความสามารถทักษะการคิดแก้ปัญหาของกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนแบบอริยสัจสี่โดยใช้กรณีตัวอย่างสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนแบบปกติจริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1.1 ควรศึกษาขั้นตอนการสอนแบบอริยสัจสี่โดยใช้กรณีตัวอย่างให้เข้าใจอย่างละเอียดก่อนที่จะนำไปพัฒนาการเรียนการสอน เพราะจะได้สื่อความหมายและอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจได้อย่างชัดเจน ว่าในแต่ละกิจกรรมนักเรียนจะต้องทำอะไรบ้าง และในแต่ละครั้งครูจะต้องเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ เกี่ยวกับการเรียนการสอนให้พร้อมและเพียงพอแก่นักเรียน

1.2 ระยะแรกของการสอนแบบอริยสัจสี่โดยใช้กรณีตัวอย่าง นักเรียนมีความสามารถทักษะการคิดแก้ปัญหาไม่มากนัก ครูจึงต้องให้ความสนใจและเอาใจใส่ในขั้นตอนการคิดแก้ปัญหาแต่ละขั้น อันประกอบไปด้วย ทุภักข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ตามลำดับ เพื่อฝึกและพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียน เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปใช้แก้ปัญหาด้วยตนเอง และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

1.3 การสอนแบบอริยสัจสี่โดยใช้กรณีตัวอย่าง ควรวัดทักษะการคิดแก้ปัญหาโดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถทักษะการคิดแก้ปัญหา และวัดทักษะการคิดแก้ปัญหาโดยการพูดแสดงความคิดเห็นอธิบายเหตุผลประกอบ เพื่อนักเรียนได้ฝึกความกล้าแสดงออกและความมั่นใจในตนเอง

1.4 ควรนำการสอนแบบอริยสัจสี่โดยใช้กรณีตัวอย่างไปทดลองใช้ในโรงเรียนและนักเรียนในระดับการศึกษาอื่น และวิชาต่างๆ เพราะการสอนแบบอริยสัจสี่โดยใช้กรณีตัวอย่างเป็นกระบวนการสอนที่ทันสมัยคล้ายคลึงกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักการคิดวิเคราะห์ สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 ผลจากการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ส่งผลให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา ผู้เรียนมีความสามัคคีกัน มีความสุขกับการเข้าร่วมกิจกรรมและไม่เกรียศ เพราะในการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มจะทำให้ผู้เรียนรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งเป็นผลทำให้งานกลุ่มประสบความสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มจึงเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญที่ครูผู้สอนควรนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์ในด้านต่างๆ ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการนำเสนอกรณีตัวอย่างด้วยสื่อที่หลากหลายประเภท เช่น สไลด์ เทป วิดีทัศน์ อินเทอร์เน็ต ที่น่าสนใจเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนที่มีปัญหาด้านการอ่าน การเขียน ได้สนุกกับการเรียนและเป็นการวัดความสามารถของผู้เรียนอย่างหลากหลาย และทำให้ผู้เรียนสนใจบทเรียนมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการวิจัยการสอนแบบอริยสัจสี่โดยใช้กรณีตัวอย่างที่ส่งผลถึงตัวแปรทักษะการคิดด้านอื่นๆ เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดวิจารณ์ การคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

2.3 ควรมีการวิจัยโดยนำการสอนแบบอริยสัจสี่ไปใช้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ เช่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น เพื่อจะได้พัฒนาและฝึกทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ